

Державна служба статистики України

ЗАТВЕРДЖЕНО

**Наказ Державної служби
статистики України**

29.12.2017 № 351

**МЕТОДИКА ПЕРЕРАХУНКУ НА ПОЧАТОК РОКУ ОСТАТОЧНИХ
ПІДСУМКІВ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕПИСУ НАСЕЛЕННЯ**

Державна служба статистики України

Відповідальний за підготовку - в. о. директора департаменту статистики населення та регіональної статистики Тімоніна М. Б.

Методика перерахунку на початок року остаточних підсумків Всеукраїнського перепису населення (далі – Методика) описує методологічні та практичні аспекти здійснення пересування остаточних даних Всеукраїнського перепису населення на початок календарного року, найближчого до встановленої дати перепису.

Методика, яку підготували фахівці департаменту статистики населення та регіональної статистики Держстату, розроблена на основі Рекомендацій з перерахунку на початок року остаточних підсумків Всеукраїнського перепису населення для забезпечення актуалізації даних чисельності населення у міжпереписний період, які пройшли наукову експертизу в Інституті демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України.

Методика схвалена на засіданні Комісії з питань удосконалення методології та звітної документації Державної служби статистики України (протокол від 28 грудня 2017 № 26).

Державна служба статистики України

- адреса: вул. Шота Руставелі, 3, Київ, 01601
- телефони: (044) 287-62-22
- факс: (044) 235-37-39
- електронна пошта: office@ukrstat.gov.ua
- веб-сайт: www.ukrstat.gov.ua

Зміст

	Стор.
Передмова	4
I. Загальні положення	5
II. Визначення основних термінів і понять	6
III. Формування інформації для проведення перерахунку на початок року чисельності населення та його статеві-вікового складу	7
1. Джерела інформації для проведення перерахунку на початок року чисельності населення та його статеві-вікового складу	7
2. Перерахунок на початок року загальної чисельності наявного та постійного населення	7
3. Розподіл кількості осіб, рік народження яких не вказано, для здійснення перерахунків на початок року чисельності постійного населення за статтю та роком народження.....	8
4. Перерахунок на початок року чисельності постійного населення за статтю та роком народження	9
Додаток. Умовний приклад перерахунку чисельності постійного населення за статтю та роком народження на початок року.....	10
Список використаних джерел.....	12

Передмова

Метою розроблення Методики є запровадження методології перерахунку на початок року остаточних підсумків Всеукраїнського перепису населення.

Методика підготовлена на виконання Рішення Комісії з питань удосконалення методології та звітної документації від 28 грудня 2016 року та започатковує роботу з розробки методологічних положень щодо актуалізації даних про чисельність населення у міжпереписний період на основі даних перепису населення.

Процедуру перерахунків чисельності населення та його статево-вікового складу розроблено з урахуванням установаження будь-якої можливої дати перепису населення.

Методика призначена для використання фахівцями Державної служби статистики України і може бути корисною для фахівців наукових організацій та установ, що проводять дослідження з питань демографічної статистики, та інших зацікавлених користувачів.

I. Загальні положення

У міжнародній статистичній практиці основним джерелом інформації щодо населення (чисельності, складу, територіального розміщення, тощо) як країни в цілому, так і кожної адміністративно-територіальної одиниці є переписи населення. Крім того, дані переписів населення використовуються як базова інформація для розрахунків (оцінок) у міжпереписний період чисельності населення (постійного та наявного) та його статево-вікового складу.

Характерною особливістю практично всіх переписів населення є розбіжність їх результатів з відповідними даними, які отримуються при здійсненні поточних розрахунків, зокрема чисельності населення. Основними причинами таких розбіжностей є методологічні відмінності у проведенні цих двох видів статистичного спостереження населення, похибки в поточній статистиці населення, похибки при проведенні самого перепису населення.

Методологічні відмінності полягають головним чином у порядку реєстрації даних перепису населення та демографічних подій. При переписі населення особа переписується за постійним місцем проживання (звичайним), навіть і тимчасовим (без документального підтвердження). Це місце може збігатися або не збігатися з реєстрацією за місцем проживання особи.

Реєстрація демографічних подій відбувається з використанням документів. Адміністративні дані, які є джерелом статистичної інформації про народження і смерть, прибуття і вибуття, засвідчують зареєстроване місце проживання особи, відомості про яке вносяться до документів (паспорт громадянина України, тимчасове посвідчення громадянина України, посвідка на постійне проживання, посвідка на тимчасове проживання, посвідчення біженця, посвідчення особи, яка потребує додаткового захисту, посвідчення особи, якій надано тимчасовий захист). Ураховуючи те, що місце реєстрації та місце фактичного проживання особи не завжди збігаються, результат розрахунку чисельності населення у міжпереписний період отримується з похибкою.

Крім того, з різних причин похибки поточного обліку населення можуть виникати при реєстрації будь-якої демографічної події: народження, смерті, прибуття, вибуття. У переважній кількості випадків розбіжності в основному пов'язані з проблемами в обліку міграції.

У зв'язку з тим, що під час проведення перепису населення здійснюються спеціальні контрольні заходи, внаслідок яких виявлені помилки виправляються, його дані вважаються прийнятними для подальшого використання.

Ситуація з розбіжністю між даними поточної статистики та переписом населення трапляється практично у всіх країнах. Ця ситуація була і в Україні і до, і після Всеукраїнського перепису населення 2001 року.

Ураховуючи вищезазначене, для усунення похибок поточних оцінок чисельності населення у міжпереписний період здійснюються перерахунки результатів відповідних щорічних розрахунків станом на початок кожного року. Оскільки переписи населення практично ніколи не проводяться станом на 1 січня, розрахунку (актуалізації) передуює пересування (перерахунок) підсумків

перепису населення на початок року найближчого до встановленої дати перепису.

Методика базується на нормах законів України "Про державну статистику", "Про Всеукраїнський перепис населення" та міжнародних вимог до статистичної інформації щодо статистики населення, зокрема Регламенту ЄС № 1260/2013 від 20 листопада 2013 року Європейського парламенту і ради про європейську демографічну статистику; Регламенту (ЄС) № 205/2014 від 04 березня 2014 року, що встановлює уніфіковані умови щодо впровадження Регламенту (ЄС) № 1260/2013 Європейського парламенту і ради про європейську демографічну статистику стосовно розбивки даних, термінів, переглядів даних; Регламенту Комісії (ЄС) № 519/2010 від 16 червня 2010 року про схвалення програми збору статистичних даних та метаданих для перепису населення та житла, затверджених Регламентом Європейського парламенту та ради (ЄС) № 763/2008 від 09 липня 2008 року; Рекомендацій Конференції європейських статистиків щодо проведення переписів населення та житлового фонду 2020 року.

II. Визначення термінів і основних понять

Для цілей цієї Методики терміни вживаються у значенні згідно із нормами чинного законодавства, а також у значенні:

вік – період від народження людини до того чи іншого моменту життя. Вік визначають кількістю повних років, що прожиті людиною на цей момент;

вікова група населення – сукупність людей певного віку;

загальний приріст (скорочення) міського та сільського населення – сума природного приросту (скорочення), міграційного приросту (скорочення) і чисельності населення, яке змінило категорію міського на сільське і навпаки внаслідок адміністративно-територіальних змін;

когорта – сукупність осіб, народжених протягом певного календарного року;

міграційний приріст (скорочення) населення – різниця між кількістю прибулих на певну територію та кількістю вибулих за її межі;

міське населення – населення, яке проживає у містах та селищах міського типу;

наявне населення – населення, яке на момент перепису перебуває на певній території, враховуючи тимчасово проживаючих (за умови їхньої відсутності у постійному місці проживання не більше ніж 12 місяців);

перепис населення – періодичне суцільне державне статистичне спостереження, що включає в себе збирання демографічних і соціально-економічних даних, які на встановлену дату характеризують чисельність і склад населення країни, а також оброблення, узагальнення, поширення та використання його результатів;

постійне населення – населення, яке постійно проживає на момент перепису на певній території, враховуючи тимчасово відсутніх, якщо їхня відсутність у постійному місці проживання не перевищувала 12 місяців;

природний приріст (скорочення) населення – різниця між кількістю живонароджених та кількістю померлих;

розрахунок (оцінка) чисельності населення – наближене визначення чисельності населення на території країни або її частини без проведення перепису населення;

сільське населення – населення, яке проживає у селах і селищних пунктах.

III. Формування інформації для проведення перерахунку на початок року чисельності населення та його статеві-вікового складу

1. Джерела інформації для проведення перерахунку на початок року чисельності населення та його статеві-вікового складу

Для перерахунку використовуються:

дані Всеукраїнського перепису населення:

загальна чисельність наявного та постійного населення кожної адміністративно-територіальної одиниці (місто, район у місті, селище міського типу, сільський населений пункт);

розподіл постійного населення кожної адміністративно-територіальної одиниці за статтю та роком народження;

дані державних статистичних спостережень (далі – ДСС) "Природний рух населення (народження, смерті, шлюби, розлучення)" та "Міграційний рух населення".

2. Перерахунок на початок року загальної чисельності наявного та постійного населення

Перерахунок загальної чисельності наявного та постійного населення здійснюється окремо для чоловіків та жінок по кожному місту, району в місті, селищу міського типу та сільському населеному пункту.

Загальна чисельність наявного та постійного населення на початок року (на 01 січня) формується з урахуванням загального приросту (скорочення) чисельності населення за період між датою перепису населення та найближчим 01 січня.

Якщо дата перепису населення встановлена у першому півріччі, необхідно із загальної чисельності населення за даними Всеукраїнського перепису населення, відняти величину загального приросту (скорочення) населення за період між датою перепису населення та найближчим 01 січня.

Якщо дата перепису населення визначена у другому півріччі, то до загальної чисельності населення, за даними Всеукраїнського перепису населення, додається величина загального приросту (скорочення) за період між датою перепису населення та найближчим 01 січня.

$$N_{1.01} = N_{ВПН} \pm P_t, \quad (2.1)$$

де $N_{1.01}$ – загальна чисельність наявного/постійного населення, перерахована на початок року, осіб;

P_t – загальний приріст (скорочення) населення за період між датою перепису населення та найближчим 1 січня ("–", якщо дата перепису припадає на початок року; "+", якщо дата перепису припадає на кінець року) відповідно.

Для визначення загального приросту (скорочення) чисельності населення за період між датою перепису населення та найближчим 1 січня (P_t) проводяться розрахунки природного та міграційного приросту (скорочення) чисельності населення за цей період у рамках ДСС "Природний рух населення (народження, смерті, шлюби, розлучення)" та "Міграційний рух населення".

3. Розподіл кількості осіб, рік народження яких не вказано, для здійснення перерахунків на початок року чисельності постійного населення за статтю та роком народження

Для здійснення перерахунків чисельності постійного населення на початок року необхідно розподілити кількість осіб, рік народження яких не зазначено, пропорційно кількості осіб, рік народження яких зазначено (за даними Всеукраїнського перепису населення), окремо для чоловіків і жінок по кожному місту, району в місті, селищу міського типу та сільському населеному пункту.

Спочатку розраховується коефіцієнт розподілу осіб, рік народження яких не зазначено, для відповідної статі:

$$k = \frac{N_{ВПН}}{N_{ВПН} - N_{нВПН}}, \quad (3.1)$$

де k – коефіцієнт розподілу осіб, рік народження яких не зазначено;

$N_{ВПН}$ – загальна чисельність постійного населення за даними Всеукраїнського перепису населення;

$N_{нВПН}$ – кількість осіб, рік народження яких не зазначено, за даними Всеукраїнського перепису населення.

Наступним кроком є розподіл кількості осіб, рік народження яких не зазначено, шляхом множення чисельності когорти на коефіцієнт розподілу осіб, рік народження яких не зазначено:

$$N_{кн} = N_{кВПН} \times k, \quad (3.2)$$

де $N_{кн}$ – чисельність когорти, з урахуванням розподілу кількості осіб, рік народження яких не зазначено;

$N_{кВПН}$ – чисельність когорти, за даними Всеукраїнського перепису населення, без урахування розподілу кількості осіб, рік народження яких не зазначено.

Сума отриманих даних по всіх когортах відповідної статі повинна дорівнювати загальній чисельності населення цієї статі за даними Всеукраїнського перепису населення ($N_{ВПН}$).

4. Перерахунок на початок року чисельності постійного населення за статтю та роком народження

Перерахунок чисельності постійного населення за статтю та роком народження здійснюється окремо для чоловіків і жінок по кожному місту, району в місті, селищу міського типу та сільському населеному пункту.

Спершу розраховується коефіцієнт перерахунку чисельності когорти відповідної статі:

$$k_n = \frac{N_{1.01}}{N_{ВПН}}, \quad (4.1)$$

де k_n – коефіцієнт перерахунку чисельності когорти відповідної статі.

Далі проводиться перерахунок чисельності постійного населення для кожного року народження шляхом множення відповідної чисельності когорти з урахуванням розподілу кількості осіб, рік народження яких не зазначено ($N_{кн}$), на відповідний коефіцієнт перерахунку (k_n):

$$N_{к1.01} = N_{кн} \times k_n, \quad (4.2)$$

де $N_{к1.01}$ – чисельність когорти, перерахована на початок року, осіб.

Сума отриманих даних по всіх когортах відповідної статі повинна дорівнювати загальній чисельності населення, перерахованої на початок року ($N_{1.01}$).

Чисельність постійного населення відповідної когорти обох статей розраховується шляхом сумування отриманих даних по чоловіках та жінках.

Умовний приклад перерахунку чисельності постійного населення за статтю та роком народження на початок року наводиться в додатку до Методики.

В. о. директора
департаменту статистики населення
та регіональної статистики

М. Б. Тімоніна

Додаток
до Методики
(підрозділ 4 розділу III)

**Умовний приклад перерахунку на початок року
чисельності постійного населення за статтю та роком народження**

Місто N (дані умовні)

	Загальна чисельність постійного населення за даними Всеукраїнського перепису населення, осіб	Загальна чисельність постійного населення, перерахована на початок року, осіб	Коефіцієнт перерахунку чисельності когорти
	$N_{ВПН}$	$N_{1.01}$	k_n
Чоловіки	62531	62437	0,9985
Жінки	75687	75566	0,9984

Чоловіки

Вік, років	Рік народження	Чисельність когорти з урахуванням розподілу кількості осіб, рік народження яких не зазначено, осіб	Коефіцієнт перерахунку чисельності когорти	Чисельність когорти, перерахована на початок року, осіб
		$N_{кн}$	k_n	$N_{к1.01}$
Усього		62531	0,9985	62437
0	2016	468	0,9985	467
1	2015	481	0,9985	480
2	2014	485	0,9985	484
3	2013	518	0,9985	517
4	2012	539	0,9985	538
5	2011	530	0,9985	529
6	2010	670	0,9985	669
...
96	1920	2	0,9985	2
97	1919	1	0,9985	1
98	1918	-	0,9985	-
99	1917	-	0,9985	-
100 і старше	1916 і раніше	2	0,9985	2

Жінки

Вік, років	Рік народження	Чисельність когорти з урахуванням розподілу кількості осіб, рік народження яких не зазначено, осіб	Коефіцієнт перерахунку чисельності когорти	Чисельність когорти, перерахована на початок року, осіб
		$N_{кн}$		k_n
Усього		75687	0,9984	75566
0	2016	415	0,9984	414
1	2015	464	0,9984	463
2	2014	432	0,9984	431
3	2013	474	0,9984	473
4	2012	542	0,9984	541
5	2011	548	0,9984	547
6	2010	604	0,9984	603
...
96	1920	9	0,9984	9
97	1919	4	0,9984	4
98	1918	2	0,9984	2
99	1917	4	0,9984	4
100 і старше	1916 і раніше	-	0,9984	-

Обидві статі

(осіб)

Вік, років	Рік народження	Чоловіки	Жінки	Обидві статі = чоловіки + жінки
Усього		62437	75566	138003
0	2016	467	414	881
1	2015	480	463	943
2	2014	484	431	915
3	2013	517	473	990
4	2012	538	541	1079
5	2011	529	547	1076
6	2010	669	603	1272
...
96	1920	2	9	11
97	1919	1	4	5
98	1918	-	2	2
99	1917	-	4	4
100 і старше	1916 і раніше	2	-	2

В. о. директора
департаменту статистики населення
та регіональної статистики

М. Б. Тімоніна

Список використаних джерел

1. Закон України "Про Всеукраїнський перепис населення" (зі змінами) від 19 жовтня 2000 року № 2058-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2058-14>
2. Закон України "Про державну статистику" від 02 жовтня 1992 року № 2657-XI (у редакції Закону № 1922-III (1922-14) від 13 липня 2000 року, (ВВР, 2000, № 43, ст.362; зі змінами та доповненнями). [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2614-12> – Назва з титул. екрана.
3. Методика проведення розрахунків (оцінок) чисельності населення, затверджена наказом Держстату від 25 грудня 2014 року № 402 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://csrv2.ukrstat.gov.ua/metod_polog/menu/menu_/1_nas_mig.htm
4. Регламент (ЄС) № 1260/2013 Європейського парламенту і ради від 20 листопада 2013 року про європейську демографічну статистику.
5. Регламент (ЄС) № 205/2014 від 04 березня 2014 року, що встановлює уніфіковані умови щодо впровадження Регламенту (ЄС) № 1260/2013 Європейського парламенту і ради про європейську демографічну статистику стосовно розбивки даних, термінів, переглядів.
6. Регламент Комісії (ЄС) № 519/2010 від 16 червня 2010 року про схвалення програми збору статистичних даних та метаданих для перепису населення та житла, затверджених Регламентом Європейського парламенту та ради (ЄС) № 763/2008 від 09 липня 2008 року.
7. Рекомендації Конференції європейських статистиків щодо проведення переписів населення та житлового фонду 2020 року / ООН – Нью-Йорк, 2015 – 241 с.
8. Демографічна статистика – К.: Вища шк., Стеценко С. Г. 2005. – 415 с.
9. Курс демографії – За ред. проф. А. Я. Боярського, – М.: Статистика 1974 – 454 с.
10. Демографія і статистика населення: Навчальне видання / За ред. І. І. Єлисеєвої. – М.: Фінанси и статистика, 2006. – 687 с.